

JOHAN VANDE LANOTTE en YVES HAECK

HANDBOEK EVRM

Deel 1. Algemene beginselen

 intersentia
Antwerpen – Oxford

Handboek EVRM
J. Vande Lanotte en Y. Haeck

© 2005 Intersentia
Antwerpen – Oxford
<http://www.intersentia.be>

ISBN 90-5095-266-6
D/2005/7849/43
NUR 828

Behoudens uitzondering door de Wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht, c.q. de uitgever van deze uitgave, door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem (hen) op te treden, niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs, noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade, die zou kunnen voortvloeien uit enige fout, die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

Voor mijn ouders Liliane Nowé en Robert Haeck

Yves Haeck

*“On s’est si bien accoutumé à ne plus prononcer
ce mot ‘liberté’ sans se ressouvenir de toutes les
difficultés qui marchent à sa suite, qu’on ne
s’entend presque plus à présent quand on demande
si l’homme est libre”*

(Voltaire)

WOORD VOORAF

Het nationale recht wordt steeds minder exclusief door de nationale regelgeving bepaald. Internationale verdragen en akkoorden gaan meer en meer de grenzen vastleggen binnen dewelke de nationale overheden van de Europese landen, waaronder België, regels kunnen stellen. Een typevoorbeeld van dergelijk verdrag is het Europees Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (afgekort: EVRM). Aan de basis van dit verdrag ligt de idee dat iedere mens een aantal ‘basisrechten’ heeft, waar zelfs een democratisch verkozen parlement niet fundamenteel kan aan raken. Het Europees Verdrag is, in tegenstelling tot heel wat andere internationale verdragen, stevig doorgedrongen in ons rechtsstelsel en kan in de meeste Europese landen door de directe werking die aan de rechten wordt gegeven, door de rechtsonderhorige rechtstreeks voor de interne rechter worden ingeroepen. Het is daarom niet overdreven te stellen dat het Europees Verdrag een afdwingbaar charter is geworden dat in belangrijke mate de basisprincipes van de rechtsstaat bepaalt. Redenen genoeg dus voor een overzichtswerk waarin deze basisbeginselen worden uiteengezet.

De basis voor dit manuscript is gelegd in oktober 1988 voor het doceren van de cursus ‘Grondige en rechtsvergelijkende studie van het grondwettelijk recht’ aan de Universiteit Gent. Oorspronkelijk werd hoofdzakelijk aandacht besteed aan de organen die voor de effectuering van het Europees Verdrag werden gecreëerd (Europees Hof voor de Rechten van de Mens, voormalige Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, Comité van Ministers van de Raad van Europa), aan de procedure die moest worden gevolgd en tevens inzonderheid aan een aantal basisredeneringen die essentieel zijn voor een correcte toepassing van het Verdrag. Al snel bleek het echter aangewezen om ook de materiële verdragsbepalingen nader te analyseren aan de hand van de uitspraken van de door het Verdrag ingestelde organen.

Het ‘Deel I. Algemene beginselen’ heeft de ambitie een bruikbare leidraad te zijn bij het interpreteren en gebruiken van het Europees Verdrag. Dit verdrag heeft immers niet alleen eigen instellingen, maar ook eigen interpretatie- en redeneringsregels. Te vaak worden de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens geïnterpreteerd zonder daarbij rekening te houden met deze eigen regels. Wie bijvoorbeeld onvoldoende rekening houdt met het casuïstisch karakter van de rechtspraak van het Hof, zal al vlug geneigd zijn overhaaste conclusies te trekken. Deel I moet aan dit euvel verhelpen. Tijdens het schrijven van dit deel is een vruchtbare samenwerking totstandgekomen met de auteurs van het handboek ‘Theory and Practice of the European Convention on Human Rights’, welke verbonden zijn aan het Netherlands Institute of Human Rights van de Universiteit Utrecht. Zij hebben gebruik gemaakt van onze ontwerpteksten en wij van sommige van hun teksten.

Een aantal bijlagen vervolledigen het geheel. Als bijlage in Deel I. Algemene beginselen zijn opgenomen: het Europees Verdrag zelf, het Eerste, het Vierde, het Zesde, het Twaalfde, het Dertiende en het Veertiende Protocol, het Procedurereglement van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, de Annex bij het Procedurereglement en 3 Practice Directions van de Voorzitter van het Europees Hof, de Europese Overeenkomst betreffende personen die deelnemen aan procedures voor het Europees Hof, het adres, de telefoon, fax en e-mail van het Europees Hof, een officieel verzoekschrift, de Noot ten behoeve van personen die een verzoekschrift willen indienen bij het Europees Hof, de Toelichting bij het invullen van het officiële verzoekschrift, het Formulier van lastgeving/machtiging/vertegenwoordiging, de tarieven voor rechtsbijstand in de procedure voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, aanwijzingen voor personen die verschijnen op een hoorzitting voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, de samenstelling van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, een overzicht van de ondertekening, ratificatie en inwerkingtreding van het Europees Verdrag en de aanvullende protocollen, en de Regels van het Comité van Ministers voor de toepassing van art. 46 § 2 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Met “Deel II. Artikelsgewijze bespreking” wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en, aanvullend, van de voormalige Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, met betrekking tot een twintigtal in het Verdrag en de protocollen gegarandeerde rechten en vrijheden en een vijftal voor de toepassing van deze rechten en vrijheden onontbeerlijke bepalingen. Om dit titanenwerk tot een goed einde te brengen is een beroep gedaan op een hele schare collega-professoren, assistenten en wetenschappelijke medewerkers, alsook op externe deskundigen. Enkele bijlagen vervolledigen het geheel. Als bijlage in Deel II. Artikelsgewijze bespreking zijn opgenomen: het Europees Verdrag zelf, het Eerste, het Vierde, het Zesde, het Twaalfde en het Dertiende Protocol. Daarnaast vindt men een chronologische tabel van alle arresten van het Europees Hof en een chronologische tabel van de arresten tegen België geweest, en een overzichtstabellen van de ondertekening, ratificatie en inwerkingtreding van het Europees Verdrag en de aanvullende protocollen.

De uiteindelijke bedoeling van dit boek is het verhogen van de kennis over het Europees Verdrag, met nadruk op het bekomen van een correcte en goed gebalanceerde interpretatie van deze fundamentele rechtsbeginselen. De rechten en vrijheden zijn immers de basis van ons rechtsstelsel. Zelfs in die mate dat een democratische meerderheid zich erbij moet neerleggen. Een zorgvuldig en zelfs zuinig omgaan met deze beginselen is dus onontbeerlijk.

Bij het redigeren van de teksten en bijlagen is de medewerking van Valentina Staelens, assistente van het Vakgebied Grondwettelijk Recht en van Frederik

Van de Castele, administratieve medewerker, van buitengewone waarde gebleken.

Johan Vande Lanotte
Oostende 1 maart 2005

Yves Haeck
De Panne 1 maart 2005

INHOUDSTAFEL

WOORD VOORAF	ix
Inleiding. Een omschrijving en historische situering van het begrip mensenrechten, grondrechten of rechten en vrijheden	1
Hoofdstuk 1. Informatiebronnen inzake het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	15
Hoofdstuk 2. De Raad van Europa	31
Hoofdstuk 3. Ontstaansgeschiedenis, ondertekening en inwerkingtreding van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	57
Hoofdstuk 4. Rechten en vrijheden – Aard – Reikwijdte – Beperkingen	85
Hoofdstuk 5. Interpretatie- en toepassingsbeginselen van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	175
Hoofdstuk 6. Toezichtsmechanisme in het kader van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	227
Hoofdstuk 7. De procedure voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ..	311
Hoofdstuk 8. Voorlopige maatregelen tijdens de procedure voor het Europees Hof ..	433

Hoofdstuk 9.	
Ontvankelijkheidsvoorwaarden voor het Europees Hof voor Rechten van de Mens	487
Hoofdstuk 10.	
Billijke genoegdoening	621
Hoofdstuk 11.	
Rechtsbijstand tijdens de procedure voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	681
Hoofdstuk 12.	
Rechtsgevolgen van arresten en toezicht op naleving van arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	695
Hoofdstuk 13.	
De Europese Unie, de mensenrechten en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	753
Hoofdstuk 14.	
De hervorming van het Europees Verdrag en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ingevolge het Veertiende Protocol	781
BIJLAGEN	
Bijlage 1: Tekst Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	811
Bijlage 2: Tekst Eerste Protocol	826
Bijlage 3: Tekst Vierde Protocol	828
Bijlage 4: Tekst Zesde Protocol	831
Bijlage 5: Tekst Zevende Protocol	833
Bijlage 6: Tekst Twaalfde Protocol	837
Bijlage 7: Tekst Dertiende Protocol	840
Bijlage 8: Tekst Veertiende Protocol	843

Bijlage 9: Procedurereglement van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, annex bij het procedurereglement en practice directions van de voorzitter van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	850
Bijlage 10: Tekst Europese overeenkomst betreffende personen die deelnemen aan procedures voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	901
Bijlage 11: Adres, telefoon, fax en e-mail Europees Hof voor de Rechten van de Mens	906
Bijlage 12: Officieel verzoekschrift	907
Bijlage 13: Noot ten behoeve van personen die een verzoekschrift willen indienen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ...	913
Bijlage 14: Toelichting bij het invullen van het officiële verzoekschrift	917
Bijlage 15: Formulier van lastgeving/machtiging/vertegenwoordiging (officieuze vertaling in het Nederlands is toegevoegd)	921
Bijlage 16: Tarieven voor rechtsbijstand in de procedure voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	922
Bijlage 17: Aanwijzingen voor personen die verschijnen op een hoorzitting voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (officieuze vertaling in het Nederlands is toegevoegd)	924
Bijlage 18: Samenstelling van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	927
Bijlage 19: Overzicht ondertekening, ratificatie en inwerkingtreding Europees Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens, en aanvullende protocollen (situatie 22.06.05)	929
Bijlage 20: Regels van het comité van ministers voor de toepassing van art. 46 § 2 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (de zgn. ‘Art. 46-regels’)	945
BIOGRAFIEËN	949